

rögtüzében élt. És akkor jött az igazi tűzvész, kegyetlenül és pusztítón, s ami még sorsából maradt, a betegsége!

Nagyon szomorú könyv a *Jegenye-gambit*, síron túli üzenet. Annak ellenére, hogy íróját elpusztíthatatlan humorérzéke csak nagyon ritka pillanatokra hagyja el. Kalandozása ezzel a fiktív alakkal Párizsban mégis bőven ad alkalmat neki ábrázolásra, környezetrajzra, finom aperçuk tömegével megtűzdelve egy-egy képet, így például a Mme D-hez intézett, bemutatkozó, önajánló sorait: „Negyvenhárom éves, kopasz, körszakállas, szemüveges, bőrzekés figura vagyok, nyakkendőt nem viselek, Boule d'or-t szívok, sok kávét iszom, és nem tudok franciául.”

Mennyi mindennel lehetne még kiegészíteni ezt az önarcképet! De akkor komorabb színekkel lennének kénytelenek átmenni egy-egy vidám vonáson! Az atomfürdő embertelenül vigasztalan mélységével, amiről maga se tudta eldönteni, a vég kezdete volt-e, vagy a kezdet vége? Nem hiszem, hogy valaki is nagyobb bonhómiával írta volna le szomorú vonulását a halál felé. Huszonegy nap történetét, amikor pedig úgy tanultuk, hogy Jézusnak tizenkét stáció megpróbáltatásait kellett elszenvednie a Kálvárián.

Most olvastam legjobb barátjának megemlékezésében, hogy nem félt a haláltól. Ez annál csodálatra méltóbb, mert mindig azt kellett hinni róla, hogy senki nem szeretete az életet úgy, mint ő.

HERCEG János

EGY ÉLETMŰ ELISMERÉSE

Oláh Sándor képzőművészeti kismonográfia. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1986

Régi adósságot törleszt a Kiadó az Oláh Sándor képzőművészeti kismonográfia megjelentetésével, hiszen Oláh e században a vajdasági képzőművészeti élet egyik kiemelkedő, számos művész munkásságára ható képviselője volt.

A monográfia bevezető tanulmányát Baranyi Anna, a szabadkai Városi Múzeum művészettörténésze írta, és az ő munkáját dicséri a festmények begyűjtése is. Baranyi Anna az életmű egészének átfogó és megbízhatóan pontos ismeretében az Oláh-opusnak a vajdasági képzőművészethez kapcsolódó szálait pontosítja, adatokat tár fel, tények között igazít el. Megközelítési módszere mindenképpen helyeselhető, ugyanis nem áll szándékában az életművet mindenáron a művészet mai határai között láttatni, sőt még a kor áramlatai között sem, lévén, hogy az egy merőben más, a maitól lényegesen eltérő művészeti közegben alakult

ki és létezett. A tanulmány kísérletet tesz a művészi pálya alapos feltárására. Oláh művészetét szinte nagyító alatt vizsgálja, s miközben számot vet az életút sokszálú tényével is, nem feledkezik meg a munkásság értékeléséről sem. Mindezt a művészettörténész aprólékosságával teszi. A hozzáállás, a kutatói magatartás helyességét az eredmény teszi egyértelművé: olyan könyvet kaptunk kézhez, amely úgy számol be az egészről, hogy a rész mélyebb vonásait, az eddig ismeretlen adatokat, a mélyebb összefüggéseket tárja fel. Erős körvonalakkal rajzolja meg Oláh Sándor alakját, az életút és a mű vajdasági, pontosabban szabadkai meghatározottságát.

A családtörténet a tanulmányíró számára kiindulópontul szolgál. Tisztazza a pályakezdést: hogyan került a fiatal, tehetségesnek megítélt lakatosinas Kassára, majd Budapestre, hogyan lett Zemplényi Tivadar tanítványa, hogyan jutott el Münchenbe, Hollósy Simon magániskolájába, s hogyan váltak az ott tanultak sorsdöntőekké későbbi pályáján. „Az igaz művész mindenképp legyen becsületos, őszinte, csak a belső szózatára hallgasson, nem pedig valamely mások által kidolgozott elméletre” — hirdette Hollósy, s Oláh élete végéig követte ezt a tanítást.

A bevezető tanulmány bemutatja az itthoni környezetet, az itthoni éveket is, amelyek alakulására rányomta bélyegét a nagybányai művésztelep, majd pár évvel később a kecskeméti művésztelepen tett látogatás, amelyek eredményeként a naturalizmus, a szimbolizmus és szecesszió jelent meg művészetében. A tanulmányíró legnagyobb teret természetesen a szabadkai éveknak szentelt, hiszen „művészi továbbfejlődése is csak a Szabadka nyújtotta lehetőségeken belül alakulhatott. Ott alakította ki egyéni stílusát, ott vált érett művésszé”. A felső iskoláztatásának eseménytörténetéből több ízben is kiemeli Hollósy Simon hatását, majd utazásait, motívumgyűjtésének módjait és színhelyeit veszi sorra, szigorú időrendben, egységes fejlődésvonalba állítva, s mindig újabb és újabb apró műhelytitkokat közölve: „Jól alapozott, mindig kézzel vázolt, kiváló minőségű festékekkel dolgozott, így vásznain a színek évtizedek múltán is olyan frisseknek hatnak, mintha csak most festette volna őket. Amikor csak tehetett, olajfestményeihez minőségi, belga vásznat használt. A rajzok esetében is következetes volt, szívesen rajzolt francia gyártmányú japán papírra.”

Árnyaltnak mondható a képek alapjául szolgáló élmények bemutatása is, noha e téren még jóval többet tehetett volna Baranyi Anna. Kitért Oláh portréfestés iránti vonzalmára, és különös tehetségére, amelyvel meg tudta ragadni a modell jellemét, s ez által többletet hozott létre, nem csupán kiszolgálója volt a kép megrendelőjének. Bár Baranyi Anna tanulmányából nem derül ki egyértelműen, mégis sejteni lehet, hogy véleménye szerint Oláh legjobb portréfestőink egyike volt. Arcképein sorsokat, életutakat, magatartásokat rögzített, olyan mély és meg-

rázó átéléssel s elementáris megjelenítő erővel, hogy azok lélekelemzéseknek, szociográfiai tényfeltárásoknak, helyzetképeknek egyaránt felfoghatók.

A kortársak, közöttük néhányan, akik később kiemelkedő alkotók lettek, Hangya András, Almási Gábor, Sáfrány Imre, Szilágyi Gábor, Petrik Pál stb. Oláhtól kapták az első impulzusokat. Az Oláh képviselte festői iránynak mégsem lett folytatója. Mindezt meglehetősen érzékenységgel jeleníti meg Baranyi Anna tanulmánya.

Fényképek, vázlatok, képjegyzékek, a köz- és magángyűjteményekben őrzött művek jegyzéke, a hazánkbeli és külföldi tárlatok sora, amelyen szerepelt, valamint válogatott bibliográfia teszi teljessé a kötetet. Kár, hogy a színes reprodukciók színskálája egy kissé eltér az eredetitől.

Baranyi Anna alapos és átfogó bevezetőjében is maradnak kellőképpen át nem világított pontjai az életműnek. A fontosabb művek tárgyszerű leírásait árnyaltabb műelemzések is gazdagíthatnák. A további kutatás feladata marad megvizsgálni egy-egy képtípusnak az életműben betöltött helyét, az egyedinek és a sajátosnak a megragadása, az oláhi jellemzők behatóbb vizsgálata. Továbbá számba kellene venni még Oláh kultúrszervezői munkásságát is.

Az Oláh-opus összefoglalására pedig hadd idézzük Fülep Lajos Rippl-Rónairól írott sorait, amely az oláhi művészetszemlélet és alkotói magatartás lényegére is rátapint: „Csodálatos, hogy a csoportokkal szemben mindig az egyes emberé az utolsó szó, az iskolák, tehát több ember összeadott ereje előbb merül ki, mint a magára hagyotté. A nyájtalan ember, aki nem fér össze a többivel, akit nem lehet nivellálni, kénytelen-kelletlen megy tovább a maga kalandos, keskeny útján, s minél nagyobb ellenállással kell megküzdenie, annál jobban megedződik az ereje. Az iskolák, a csoportok egymást követik, gyorsan, az izolált ember fölötte áll az áramlatok mulandóságának.” Oláh Sándor művészete azt bizonyítja, hogy a töretlen szorgalom, a visszajelzések nélkül is folytatott munka előbb-utóbb, igaz, néha megkésve, meghozza a gyümölcsét. Festészete nélkül szegényebb lenne századunk oly sok nagyszerű eredményt produkáló, vajdasági képzőművészete. Az ismeretterjesztő céllal készült, tudatosan szerkesztett kismonográfia révén pedig új értékkel gazdagodott a Forum Könyvkiadó képzőművészeti sorozata.

P. NARAY Éva